

PRILIKE I NEPRILIKE KOD UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

Letica, Vinka

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **EFFECTUS university / EFFECTUS veleučilište**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:281:927797>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-11**

image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

[Repository of EFFECTUS University of Applied Sciences - Final and graduate theses of EFFECTUS University of Applied Sciences](#)

image not found or type unknown

EFFECTUS veleučilište

VINKA LETICA

ZAVRŠNI RAD

**PRILIKE I NEPRILIKE KOD UGOVORA O DOŽIVOTNOM I
DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU**

Zagreb, 2023.

EFFECTUS veleučilište

PREDMET: OBVEZNO PRAVO

ZAVRŠNI RAD

KANDIDAT: Vinka Letica

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Prilike i neprilike kod ugovora o doživotnom i
dosmrtnom uzdržavanju**

MENTOR: v. pred. Jelena Uzelac, , dipl. iur., Ph.D.C.

ZNANSTVENO PODRUČJE: društvene znanosti

TEMATSKO POLJE: pravo

Zagreb, srpanj 2023.

SAŽETAK

Ovaj rad istražuje i analizira dvije vrste ugovora o uzdržavanju, ugovore o doživotnom te ugovore o dosmrtnom uzdržavanju. Uvodno istražuje povijest, definicije i bitne karakteristike ovih ugovora. Kroz daljnje razmatranje, razjašnjavaju se ključne razlike između ova dva tipa ugovora, njihov porezni aspekt te ništavost i pobožnost ugovora. Ugovorni subjekti, tj. davatelj uzdržavanja i primatelj uzdržavanja, istražuju se u kontekstu njihovih prava i obveza. Posebno se analizira kako smrt davatelja uzdržavanja utječe na oba tipa ugovora, naglašavajući različite posljedice i pravne implikacije. Predmet ugovora, koji često uključuje nekretnine, dovodi nas do razmatranja poreza na promet nekretnina u vezi s ovim ugovorima. Detaljno se analizira kako porezna regulativa može utjecati na strane ugovora. Rad također pruža sveobuhvatan pregled prednosti i nedostataka ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. Naglasak je na potencijalnim problemima, kao što su prinuda i manipulacija, posebno u kontekstu domova za smještaj starijih osoba, spori sudski postupci tesklapanje ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju s ciljem isključenja zakonskih nasljednika iz nasljeđivanja. Također se istražuje nedovoljna informiranost starijih osoba o ovim ugovorima, a nudi se i pregled istraživanja o njihovoj razini informiranosti provedenog u suradnji s Uredom pučke pravobraniteljice. Na kraju, rad se fokusira na strategije za sprječavanje zlouporabe ovih ugovora i zaštiti interesa starijih osoba, nudeći sveobuhvatan uvid u pravne i društvene aspekte ove važne pravne teme.

Ključni pojmovi: ugovor o doživotnom uzdržavanju, ugovor o dosmrtnom uzdržavanju

ABSTRACT

This paper explores and analyzes two types of maintenance agreements, lifetime support agreements and support until death agreements. It initially delves into these contracts' history, definitions, and essential characteristics. Further examination elucidates the key differences between these two types of agreements, their tax aspects, and the nullity and voidability of contracts. The contracting parties, i.e., the maintenance provider and the maintenance recipient, are investigated in the context of their rights and obligations. It specifically analyzes how the death of the maintenance provider affects both types of contracts, emphasizing different consequences and legal implications. The subject matter of the contract, which often includes real estate, leads us to consider real estate transfer taxes in connection with these agreements. It analyzes in detail how tax regulations can affect the parties to the contracts. The paper also provides a comprehensive overview of the advantages and disadvantages of lifetime support agreements and support until death agreements. The focus is on potential issues such as coercion and manipulation, especially in the context of elderly care facilities, protracted legal proceedings, and the conclusion of lifetime support agreements and support until death agreements to exclude legal heirs from inheritance. It also explores the inadequate awareness of the elderly about these agreements and offers a review of research on their level of awareness conducted in collaboration with the Office of the Public Ombudsman. In conclusion, the paper focuses on strategies to prevent abuse of these agreements and protect the interests of the elderly, providing a comprehensive insight into this important legal topic's legal and societal aspects.

Key terms: lifetime support agreement, support until death agreement

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	POVIJESNI RAZVOJ UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU	2
3.	POJAM I BITNE KARAKTERISTIKE UGOVORA O DOŽIVOTNOM UZDRŽAVANJU	3
3.1.	Pojam ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju	3
3.2.	Razlike između ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju	3
3.2.1.	Trenutak prijenosa imovine	3
3.2.2.	Utjecaj smrti davatelja uzdržavanja	5
3.3.	Karakteristike ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju	5
4.	UGOVORNE STRANE	7
4.1.	Davatelj uzdržavanja	7
4.2.	Primatelj uzdržavanja	7
5.	UTJECAJ SMRTI DAVATELJA UZDRŽAVANJA	8
5.1.	Utjecaj smrti davatelja uzdržavanja na ugovor kod ugovora o doživotnom uzdržavanju	8
5.2.	Utjecaj smrti davatelja uzdržavanja na ugovor kod ugovora o dosmrtnom uzdržavanju	8
6.	PREDMET UGOVORA O DOŽIVOTNOM I UGOVORA O DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU	10
7.	POREZ NA PROMET NEKRETNINA I UGOVORI O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU	11
7.1.	Obveznik poreza na promet nekretnina	11
7.2.	Oslobođenje od poreza za određene odnose	11
7.4.	Trenutak nastanka porezne obveze	11
8.	NIŠTETNOST UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU	12
8.1.	Pravne posljedice ništetnosti ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju	12
9.	POBOJNOST UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU	15
9.1.	Pravo na pobijanje ugovora	15
9.2.	Nužni dio	15
10.	PRILIKE I PREDNOSTI UGOVORA O DOŽIVOTNOM I UGOVORA O DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU	16
10.1.	Financijska stabilnost za primatelja uzdržavanja	16
10.2.	Zaštita obiteljskih odnosa	16
10.3.	Pravna sigurnost s obzirom na raskid ugovora	16
10.4.	Samostalnost primatelja uzdržavanja	19
10.5.	Planiranje budućnosti	19
10.6.	Moralno zadovoljstvo	19

10.7. Pridržaj prava stvarnog tereta	20
11. NEPRILIKE I NEDOSTATCI UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU.....	21
11.1. Prinuda i manipulacija	21
11.1.1. Problematika domova za smještaj starijih i nemoćnih osoba	21
11.2. Nedovoljna informiranost starijih osoba	22
11.2.1. Istraživanje o informiranosti starijih osoba o ugovorima o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju provedeno u sklopu Ureda pučke pravobraniteljice.....	22
11.3. Spori sudski postupci kod raskida ugovora.....	23
11.4. Sklapanje ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju zbog isključenja zakonskih nasljednika iz nasljeđivanja	24
12. SWOT ANALIZA	26
13. KAKO SPRIJEČITI ZLOUPORABU OVIH INSTITUTA?.....	28
14. ZAKLJUČAK.....	30
15. LITERATURA	31

CONTENT

- 1. INTRODUCTION 1
- 2. HISTORICAL DEVELOPMENT OF LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS..... 2
- 3. THE CONCEPT AND ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS..... 3
 - 3.1 The concept of lifetime support agreements and support until death agreements.....3
 - 3.2. Differences between lifetime support agreements and support until death agreements 3
 - 3.2.1. Moment of property transfer 3
 - 3.2.2. Impact of the death of the maintenance provider 4
 - 3.3. Characteristics of lifetime support agreements and support until death agreements 4
- 4. CONTRACTING PARTIES 6
 - 4.1. Maintenance provider 6
 - 4.2. Maintenance recipient 6
- 5. THE IMPACT OF THE DEATH OF THE MAINTENANCE PROVIDER 7
 - 5.1. The impact of the death of the maintenance provider on lifetime support agreements 7
 - 5.2. The impact of the death of the maintenance provider on support until death agreements 7
- 6. THE SUBJECT OF LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS ... 9
- 7. REAL ESTATE TRANSFER TAX AND LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS 10
 - 7.1. Real estate tax payer 10
 - 7.2. Tax exemption for certain relationships 11
 - 7.4. The moment of tax liability..... 10
- 8. THE NULLITY OF LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS 12
 - 8.1. Legal consequences of the nullity of lifetime support agreements and support until death agreements..... 12
- 9. THE VOIDANCE OF LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS 15
 - 9.1. The right to cancel the contract..... 15
 - 9.2. Forced share 15
- 10. OPPORTUNITIES AND ADVANTAGES OF LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS 16
 - 10.1. Financial stability for the maintenance recipient 16
 - 10.2. Protection of family relations 16

10.3. Legal security in case of termination of the agreement.....	16
10.4. Independence of the maintenance recipient.....	18
10.5. Future planning	19
10.6. Moral satisfaction.....	18
10.7. Retention of the right of real burden	19
11. DISADVANTAGES AND DEFICIENCIES OF LIFETIME SUPPORT AGREEMENTS AND SUPPORT UNTIL DEATH AGREEMENTS	21
11.1. Coercion and manipulation	21
11.1.1. The problem of homes for the elderly and infirm	21
11.2. Insufficient information of the elderly	22
11.2.1. Research on the elderly's awareness of lifetime support agreements and support until death agreements conducted by the Ombudsman's Office.....	22
11.3. Slow court proceedings in case of contract termination.....	23
11.4. Entering into lifetime support agreements and support until death agreements to exclude statutory heirs from inheritance	24
12. SWOT ANALYSIS	26
13. HOW TO PREVENT ABUSE OF THESE INSTITUTES?.....	28
14. CONCLUSION	28
15. LITERATURE.....	31

1. UVOD

U modernom društvu, promjene u demografskoj strukturi i produženo očekivano trajanje života izazivaju potrebu za razmatranjem novih pristupa skrbi za starije osobe. Među tim pristupima, ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju ističu se kao relevantan način osiguranja financijske i emocionalne sigurnosti za starije osobe te kao mehanizam planiranja nasljeđivanja i raspodjele imovine. No, uz ove prednosti, postoji i niz potencijalnih rizika i neprilika koji se mogu pojaviti u procesu realizacije takvih ugovora.

Povijest ovih ugovora proteže se unatrag stoljećima, obično posluživši kao način osiguravanja brige i uzdržavanja za starije članove obitelji. Međutim, suvremeni kontekst ih je znatno promijenio, pretvarajući ih u kompleksne pravne dokumente koji uključuju financijske, pravne i moralne aspekte. Tijekom vremena, razvijeni su zakoni i pravila koja reguliraju ovu praksu, ali se i pojavljuju brojni izazovi.

Ovaj rad istražuje prilike i neprilike koje proizlaze iz ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, fokusirajući se na njihov povijesni razvoj, ključne karakteristike, te posebno analizirajući problematiku koja se pojavljuje pri sklapanju ovih ugovora sa starijim i ranjivim osobama. Važno je razumjeti kako ovi ugovori utječu na životne uvjete starijih osoba te ponuditi rješenja koja bi mogla poboljšati pravni okvir i praksu kako bi se bolje zaštitili interesi ove ranjive populacije.

Sukladno tome, ovaj završni rad će obuhvatiti razmatranje kako pozitivnih, tako i negativnih aspekata ove prakse. Kroz analizu ovih prednosti i nedostataka, ovaj rad će istražiti na koji način se može postići ravnoteža između koristi i izazovasklapanja ugovora. Svrha rada je doprinijeti dubljem razumijevanju pravnih, moralnih i društvenih učinaka ugovora te naglasiti njihovu problematiku u praksi.

Pitanja o moralnoj i pravnoj valjanosti ovih ugovora postaju sve značajnija u društvu koje stari, stvarajući potrebu za dubljom analizom i reformama. Kroz ovaj rad, razmotrit ćemo i kako zaštititi sugrađane od potencijalnih zloupotreba i nepravdi ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, uzimajući u obzir njihove potrebe, prava i dostojanstvo.

2. POVIJESNI RAZVOJ UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju javljaju se već u srednjem vijeku kod osoba koje nisu mogle samostalno skrbiti za sebe ili svoju imovinu. Uzdržavanje se najčešće ugovaralo s djecom ili srođnicima, ponekad čak i sa Crkvom, ali srodstvo ugovaratelja nikad nije bio uvjet. S obzirom da država često nije bila u mogućnosti u potpunosti osigurati adekvatnu skrb svakoj osobi, ugovor je vrlo brzo došao u široku primjenu iako nije bio zakonski reguliran i imao je brojne nedostatke.¹

U hrvatskom pravnom sustavu ugovore o doživotnom i ugovore o dosmrtnom uzdržavanju regulira Zakon o obveznim odnosima, međutim, nije oduvijek bilo tako. Prvotno je ugovor o doživotnom uzdržavanju bio reguliran Zakonom o nasljeđivanju iz 1955. godine preuzetom u skladu s odredbama Ustava nakon proglašenja samostalnosti Republike Hrvatske. Tek 1.siječnja 2006. godine stupanjem na snagu Zakona o obveznim odnosima, postaje ugovor obveznog prava.

Razvoj ugovora o dosmrtnom uzdržavanju razvijao se u nešto drugačijem smjeru. Ugovor o dosmrtnom uzdržavanju sve do stupanja na snagu Zakona o obveznim odnosima 2006. godine nije postojao u sklopu zakonskih odredbi, već kao rezultat autonomije volje ugovaratelja koje ga temeljem suglasnosti volje stranaka uređuju. Na ovaj ugovor najprije su se primjenjivale odredbe Općeg građanskog zakonika (OGZ), a kasnije i općim pravilima obveznog prava.²

¹Perkušić, Ante, Ivančić- Kačer, Blanka, „(Ne)dopušteni nasljednopravni ugovori ili ugovori nasljednog prava ili paranasljedni ugovori u hrvatskom pozitivnom pravu“, Pravni vjesnik 22(1-2),2006, str.116.

²Crnić, Jadranko, et.al.,Ugovori o doživotnim i dosmrtnom uzdržavanju : komentar članaka 579.-589. Zakona o obveznim odnosima : (značenje, oblici, pravni učinci, propisi, sudska praksa, ogledni primjeri ugovora i tužbi), Zagreb, Novi informator, 2008, str. 6.

3. POJAM I BITNE KARAKTERISTIKE UGOVORA O DOŽIVOTNOM UZDRŽAVANJU

3.1. Pojam ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju

Ugovor o doživotnom i ugovor o dosmrtnom uzdržavanju su ugovori obveznog prava koji su regulirani u posebnom dijelu Zakona o obveznim odnosima. Ne radi se o ugovorima o nasljeđivanju, već o obveznopravnim ugovorima o otuđenju imovine uz naknadu.³

„Ugovorom o doživotnom uzdržavanju obvezuje se jedna strana (davatelj uzdržavanja) da će drugu stranu ili trećega (primatelja uzdržavanja) uzdržavati sve do njegove smrti, a druga strana izjavljuje da mu daje svu ili dio svoje imovine, s time da je stjecanje stvari i prava odgođeno do trenutka smrti primatelja uzdržavanja. Ako nije drukčije ugovoreno, ugovorom o doživotnom uzdržavanju obuhvaćene su i sve pripadnosti stvari ili prava koji su predmet tog ugovora.“⁴

„Ugovorom o dosmrtnom uzdržavanju obvezuje se jedna strana (davatelj uzdržavanja) da će drugu stranu ili trećega (primatelja uzdržavanja) uzdržavati do njegove smrti, a druga strana se obvezuje da će mu za života prenijeti svu ili dio svoje imovine. Davatelj uzdržavanja stječe stvari ili prava koji su predmet ugovora o dosmrtnom uzdržavanju kad mu, na temelju toga ugovora, te stvari ili ta prava budu preneseni na zakonom predviđen način stjecanja.“⁵

3.2. Razlike između ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju

3.2.1. Trenutak prijenosa imovine

Iako su ova dva ugovora naizgled vrlo slična, između njih postoji glavna i značajna razlika koja se tiče trenutka prijenosa imovine sa primatelja na davatelja uzdržavanja. Kada govorimo o ugovoru o doživotnom uzdržavanju stjecanje stvari i prava je odgođeno do trenutka smrti primatelja uzdržavanja.⁶ U slučaju kada je sklopljen ugovor o dosmrtnom uzdržavanju prijenos imovine na davatelja uzdržavanja treba uslijediti za života primatelja uzdržavanja, a u pravilu je to vrijeme sklapanja ugovora. Ugovor o doživotnom uzdržavanju je *mortiscausa* ugovor, dok je ugovor o dosmrtnom uzdržavanju *intervivos* ugovor. Na latinskom *mortiscausa* znači za „slučaj smrti“, to su oni pravni poslovi koji imaju pravni učinak tek nakon smrti stranke ili

³Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 511.

⁴Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine 126/21, članak 579.

⁵Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine 126/21, članak 586.

⁶Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 126/21, članak 579.

jedne od stranaka pravnog posla dok su *intervivos* ugovori između živih kod kojih pravni učinci nastupaju još za života stranaka.⁷

⁷ Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 513.

3.2.2. Utjecaj smrti davatelja uzdržavanja

Manje razlike između dosmrtnog i doživotnog uzdržavanja postoje i glede utjecaja smrti davatelja uzdržavanja na ugovor. Te razlike također su vezane uz činjenicu da kod dosmrtnog uzdržavanja davatelj uzdržavanja stječe imovinu za života primatelja. Zbog toga kod odredaba vezanih uz utjecaj smrti davatelja uzdržavanja na ugovor o doživotnom uzdržavanju nema govora o obvezi nasljednika da vrate ono što je davatelj uzdržavanja stekao, odnosno o naknadi vrijednosti stečenog kad nisu u stanju vratiti stečeno, za razliku od ugovora o dosmrtnom uzdržavanju. Kod ugovora o doživotnom uzdržavanju stjecanje je odgođeno do trenutka smrti primatelja, stoga kad davatelj uzdržavanja umre prije primatelja on nije stekao ništa od primatelja. Ostale odredbe o utjecaju smrti davatelja uzdržavanja su jednake.⁸

3.3. Karakteristike ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju

Prema pravnoj naravi, radi se o dvostranobveznimpravnim poslovima koji su naplatni, strogo formalni,konsenzualni i kauzalni.⁹

Dvostranoobvezni su jer su obje stranke istovremeno i vjerovnik i dužnik.Davatelj uzdržavanja dužan je primatelja uzdržavanjauzdržavati te je glede činidbe uzdržavanja on dužnik, a primatelj uzdržavanja vjerovnik. Gledečinidbe prijenosa imovine primatelj uzdržavanja je dužnik, a davatelj uzdržavanja vjerovnik.

Naplatni ili onerozni pravni poslovi su pravni poslovi koji zahtijevaju da se za neku činidbu učini protučinidba¹⁰. Ovo su naplatni pravni poslovi zato što njihovim sklapanjem nastaje obveza i za jednu i za drugu stranu tj. za činidbu se traži protučinidba pri čemu ona ne mora nužno biti u novcu.

Kauzalni pravni poslovi su pravni poslovi kod kojih je jasno vidljiva kauza ugovora, odnosno svrha koja se u ugovoru želi postići.¹¹ U ovim pravnim poslovima kauza je navedena kao bitan element posla, stoga su kauzalni.

Određeni autori ove pravne poslove svrstavaju pod konsenzualne pravne poslove zato što nastaju suglasnom izjavom ugovornih strana o bitnim sastojcima ugovora.¹²

Karakteristika formalnih pravnih poslova je da je njihov oblik određen propisom ili voljom strana, međutim, u ovom slučaju govorimo o strogo formalnim pravnim poslovima. To znači

⁸Pogledati četvrto poglavlje.

⁹Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 511.

¹⁰Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 110.

¹¹Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 112.

¹²Brkić-Gverieri, Mirta. Ugovor o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju (9.5.2022.), <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/50635>, 8. kolovoza 2023.

da moraju biti sastavljeni u pisanom obliku i ovjereni kod suca nadležnog suda ili solemnizirani kod javnog bilježnika, a moguće je i da budu sastavljeni u obliku javnobilježničkog akta¹³.

Zbog navedenoga, ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju spadaju u grupu pravnih poslova uz sudjelovanje javnih tijela.

Uz sve navedeno, radi se i o aleatornim pravnim poslovima. Sama riječ 'aleatoran' potječe od latinske riječi 'alea' što znači kocka pa lako možemo zaključiti da se radi o pravnim poslovima kod kojih bitnu i veliku ulogu igra sreća. ¹⁴Smrt primatelja uzdržavanja jest neizvjesni događaj koji te ugovore čini aleatornim ugovorima. Jedna od najvažnijih karakteristika aleatornih ugovora jest to da se oni ne mogu pobijati zbog prekomjernog oštećenja jer se na njih ne primjenjuje pravilo jednake vrijednosti činidaba. Prema pravilu jednake vrijednosti činidaba, davanja ugovornih strana moraju biti jednaka, pa se zbog nerazmjera uzajamnih davanja ne mogu pobijati.¹⁵Zbog navedenoga, ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju spadaju u grupu pravnih poslova uz sudjelovanje javnih tijela.

¹³ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine 126/21, članak 580.

¹⁴Prilozi 3/2012 Hrvatske javnobilježničke komore,

<https://www.hjk.hr/Portals/0/CasopisJB/Prilog%20uz%20br%2037.pdf>, 8.kolovoza 2023.

¹⁵ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine 126/21, članak 375.

4. UGOVORNE STRANE

Kod ugovora o doživotnom i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju s jedne strane se nalazi davatelj uzdržavanja – osoba koja se obvezuje da će drugu stranu ili trećega uzdržavati do njegove smrti, a s druge strane se nalazi primatelj uzdržavanja – osoba koja u čiju korist je uzdržavanje ugovoreno.

4.1. Davatelj uzdržavanja

Davatelj uzdržavanja može biti svaka poslovno sposobna osoba, fizička ili pravna, a u pogledu dobi osoba koje sklapaju ugovor o doživotnom ili ugovor o dosmrtnom uzdržavanju ne postoje zakonska ograničenja pa navedene ugovore mogu sklapati i maloljetne osobe. U slučaju da maloljetna osoba sklapa ugovor o doživotnom ili ugovor o dosmrtnom uzdržavanju, mora biti pravilno zastupana. Ukoliko se maloljetnik nalazi u ulozi davatelja uzdržavanja, za valjano zastupanje je potrebno odobrenje suda dobiveno u izvanparničnom postupku. Ograničenja ne postoje ni u pogledu broja osoba na bilo kojoj strani ugovora. Moguće je da se na strani davatelja uzdržavanja nalazi pravna osoba pa će se najčešće raditi o plaćanju novčane rente ili pružanja usluga smještaja i prehrane.¹⁶

4.2. Primatelj uzdržavanja

Primatelj uzdržavanja je ona osoba u čiju je korist uzdržavanje ugovoreno. Najčešće su to osobe starije životne dobi koje se nisu u stanju samostalno skrbiti o sebi.¹⁷ Moguće je i da je ugovor sklopljen u korist treće osobe pa je u tom slučaju navedena treća osoba primatelj uzdržavanja, a ugovaratelj je davatelj uzdržavanja. Kao što je ranije navedeno, ne postoji ograničenje u pogledu broja osoba na bilo kojoj strani pa kada se radi o ugovoru o doživotnom uzdržavanju, a na strani primatelja uzdržavanja se nalazi više osoba, predmet uzdržavanja prelazi na davatelja tek u trenutku smrti posljednjeg primatelja uzdržavanja. Razlog tome je što se radi o jedinstvenom ugovoru pa neispunjenje obveze prema jednom

Postojale su dvojbe oko pitanja mogu li bračni drugovi međusobno sklapati ugovor o doživotnom ili ugovor o dosmrtnom uzdržavanju i mogu li ga sklapati drugi obveznici uzdržavanja prema Obiteljskom zakonu. Na njih je sudska praksa dala potvrđan odgovor zato što je takva mogućnost ugovaranja zapravo interesu samih primatelja uzdržavanja. Naime, strane same ugovaraju način kao i oblike pružanja uzdržavanja pa se samim time primatelji

¹⁶Bošnjaković, Lidija; Radas, Neri, Pretpostavke za valjanost i raskid ugovora o doživotnom i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, str. 21.

¹⁷Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku, <https://klinika.pravos.unios.hr/?p=999>, 12. kolovoza 2023.

uzdržavanja stavljaju u povoljniji položaj u odnosu na onaj koji bi imali prema odredbama o obvezi uzdržavanja sukladno odredbama Obiteljskog zakona.¹⁸

5. UTJECAJ SMRTI DAVATELJA UZDRŽAVANJA

5.1. Utjecaj smrti davatelja uzdržavanja na ugovor kod ugovora o doživotnom uzdržavanju

Članak 585. ovog zakona usmjerava se na situaciju u kojoj davatelj uzdržavanja umire prije primatelja uzdržavanja. Ključni element ovog članka je taj da prava i obveze iz ugovora o uzdržavanju prelaze na određene nasljednike davatelja uzdržavanja, pod određenim uvjetima.

Ako bračni partner davatelja uzdržavanja i potomci davatelja uzdržavanja koji su zakonski pozvani na nasljedstvo pristanu preuzeti obveze iz ugovora o uzdržavanju, tada će prava i obveze iz tog ugovora preći na njih. Kada govorimo o potomcima, mora se raditi o potomcima prvog nasljednog reda. No, ako bračni partner i nasljednici odluče ne pristati na nastavak tog ugovora, tada će se taj ugovor raskinuti. U takvoj situaciji, oni nemaju pravo zahtijevati nikakvu naknadu za uzdržavanje koje je davatelj uzdržavanja pružao prije svoje smrti. S druge strane, ako bračni partner i nasljednici nisu u stanju preuzeti obveze iz ugovora o uzdržavanju, tada će imati pravo zahtijevati od primatelja uzdržavanja naknadu za uzdržavanje koje je primatelj uzdržavanja primio od davatelja uzdržavanja prije njegove smrti. Ovaj iznos naknade će sud odrediti prema svojoj slobodnoj ocjeni, uzimajući u obzir financijske uvjete primatelja uzdržavanja i nasljednika koji su mogli preuzeti obveze iz ugovora o uzdržavanju. Članak 585. ZOO-a pruža okvir za rješavanje prava i obveza iz ugovora o uzdržavanju nakon smrti davatelja uzdržavanja.¹⁹

5.2. Utjecaj smrti davatelja uzdržavanja na ugovor kod ugovora o dosmrtnom uzdržavanju

Članak 588. Zakona o obveznim odnosima Republike Hrvatske regulira što se događa s ugovorom o uzdržavanju nakon smrti davatelja uzdržavanja:

Ako davatelj uzdržavanja umre prije primatelja uzdržavanja, njegova prava i obveze iz ugovora prelaze na njegove nasljednike, pod uvjetom da nasljednici pristanu na to. Nasljednici imaju mogućnost preuzeti odgovornost za nastavak ispunjavanja ugovornih obveza davatelja uzdržavanja. No, ako nasljednici odluče ne pristati na produženje ugovora o uzdržavanju, tada se taj ugovor automatski raskida, a nasljednici nemaju pravo zahtijevati naknadu za uzdržavanje koje je davatelj uzdržavanja pružao prije svoje smrti. Ako nasljednici ne mogu vratiti ono što je davatelj uzdržavanja stekao na temelju ugovora o uzdržavanju, dužni su primatelju uzdržavanja nadoknaditi vrijednost tog stečenog iznosa. U slučaju da

¹⁸ Bošnjaković, Lidija; Radas, Neri, Pretpostavke za valjanost i raskid ugovora o doživotnom i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, str. 21.

¹⁹ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 126/21, članak 585.

nasljednici nisu u mogućnosti ili ne žele preuzeti obveze iz ugovora o uzdržavanju, imaju pravo zahtijevati naknadu za uzdržavanje koje je primatelj uzdržavanja primio od davatelja uzdržavanja. Ipak, dužni su vratiti ono što je davatelj uzdržavanja stekao na temelju ugovora o uzdržavanju. U svim ovim slučajevima, sud će odrediti naknadu uzimajući u obzir različite faktore, uključujući financijske uvjete primatelja uzdržavanja, financijske uvjete osoba ovlaštenih na produženje ugovora te na temelju prava koja je primatelj uzdržavanja ostvario temeljem stvarno tereta. Ovaj članak zakona pruža okvir za rješavanje prava i obveza iz ugovora o uzdržavanju nakon smrti davatelja uzdržavanja.²⁰

²⁰Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 126/21, članak 588.

6. PREDMET UGOVORA O DOŽIVOTNOM I UGOVORA O DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

Predmet ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju mogu biti pokretnine, nekretnine, prava te čak i buduća imovina.²¹

Kod ugovora o dosmrtnom uzdržavanju s važno je napomenuti da će se o valjanim ugovorima raditi samo onda kada je ugovorna odredba o pokretninama dovoljno određena to jest određiva.²²

Ako je predmet ugovora o uzdržavanju pokretnina ili neko pravo koje se vodi u javnim upisnicima (kao što su upisnici vozila, brodova, zrakoplova i sl.), davatelj uzdržavanja ima ovlaštenje zatražiti upis tog ugovora u odgovarajući upisnik prema članku 581. Zakona o obveznim odnosima Republike Hrvatske. Ako je predmet ugovora nekretnima, davatelj uzdržavanja ima ovlaštenje predložiti upis zabilježbe tog ugovora u zemljišne knjige prema spomenutom članku. Zabilježba ugovora služi kao javna obavijest o postojanju tog ugovora i njegovom utjecaju na vlasništvo nekretnine.

U zakonu je navedeno da se davatelj uzdržavanja obvezuje uzdržavati primatelja uzdržavanja do njegove smrti, ali sam sadržaj te činidbe nije reguliran zakonom pa zapravo same stranke dogovaraju svoja prava i obveze ovisno o svojim potrebama i mogućnostima. Najčešće će se raditi o zadovoljavanju osnovnih životnih potreba uzdržavanoga kao što je snošenje troškova prehrane, odijevanja, pružanje adekvatne zdravstvene skrbi i sahrane, ali uzdržavanje se može dati i u drugim oblicima, primjerice novčanoj renti ili obrađivanju imanja.²³ Strane trebaju što preciznije odrediti sadržaj uzdržavanja vodeći računa o potrebama uzdržavanog, a u slučaju da sadržaj nije precizno određen, u obzir će se uzeti materijalne mogućnosti primatelja uzdržavanja, njegov životni standard i druge prilike koje su potrebne kako bi se omogućila što kvalitetnija briga.

²¹Bošnjaković, Lidija; Radas, Neri, Pretpostavke za valjanost i raskid ugovora o doživotnom i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, str. 22.

²²Bošnjaković, Lidija; Radas, Neri, Pretpostavke za valjanost i raskid ugovora o doživotnom i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, str. 23.

²³Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 511.

7. POREZ NA PROMET NEKRETNINA I UGOVORI O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

U kontekstu poreza na promet nekretnina u Hrvatskoj, važno je razmotriti kako se primjenjuju porezne odredbe na stjecanje nekretnina putem ugovora o doživotnom uzdržavanju i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju.

7.1. Obveznik poreza na promet nekretnina

Prema zakonu, obveznik poreza na promet nekretnina u slučaju stjecanja nekretnina putem ugovora o doživotnom uzdržavanju ili ugovora o dosmrtnom uzdržavanju je davatelj uzdržavanja. To znači da osoba koja pruža uzdržavanje i koja je strana koja će imati koristi od nekretnine je odgovorna za plaćanje poreza.²⁴

7.2. Oslobodjenje od poreza za određene odnose

Zakon također propisuje da su oslobođeni od plaćanja poreza na promet nekretnina supružnici, potomci i preci koji čine uspravnu liniju te posvojenici i posvojitelji koji su u tom odnosu s primateljem uzdržavanja i koji stječu nekretnine putem ugovora o doživotnom uzdržavanju ili ugovora o dosmrtnom uzdržavanju.²⁵

7.3. Umanjenje poreza na temelju trajanja uzdržavanja

Zakon predviđa umanjeње poreza na promet nekretnina u slučaju stjecanja nekretnine putem ugovora o doživotnom uzdržavanju. Umanjenje iznosa poreza je 5% za svaku godinu trajanja uzdržavanja, računajući od dana sklapanja ugovora do smrti primatelja uzdržavanja. Ovo umanjeње ima za cilj smanjiti poreznu obvezu za davatelja uzdržavanja.²⁶

7.4. Trenutak nastanka porezne obveze

Za ugovore o doživotnom uzdržavanju, porezna obveza nastaje tek u trenutku smrti primatelja uzdržavanja pri čemu se primjenjuje i ranije spomenuta olakšica. Ovo omogućuje odgodu plaćanja poreza sve dok primatelj uzdržavanja ne premine. S druge strane, za ugovore o dosmrtnom uzdržavanju, porezna obveza nastaje u trenutku sklapanja ugovora.

²⁴Zakon o porezu na promet nekretnina, Narodne novine, 106/18, članak 8.

²⁵Zakon o porezu na promet nekretnina, Narodne novine, 106/18, članak 13.

²⁶Zakon o porezu na promet nekretnina, Narodne novine, 106/18, članak 8.

8. NIŠTETNOST UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

322. članak Zakona o obveznim odnosima regulira ništetnost. Prvi stavak tog članka navodi nekoliko razloga zbog kojih ugovori postaju ništetni. Konkretno, ugovori su ništetni ako su protivni Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva, osim ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu pravnu posljedicu ili ako zakon u određenom slučaju ne propisuje drugačije.

Osim navedenih razloga za ništetnost, postoje i pretpostavke valjanosti pravnih poslova koje, ako nisu ispunjene ili su izražene u negativnom smislu, čine pravni posao nevaljanim. Zakon o obveznim odnosima nam navodi da su pravna i poslovna sposobnost subjekata, valjano i suglasno očitovanje volje, moguća, dopuštena, određena ili određivu činidba, dopuštena pobuda i (za neke ugovore) određeni oblik pravnog poslapretpostavke valjanosti ugovora. Ako bi bilo koja od navedenih pretpostavki valjanosti izostala ili ako bi postojala u sadržajno negativnom obliku, ugovori o doživotnom i ugovori o dosmrtnom uzdržavanju bili bi ništetni.

27

8.1. Pravne posljedice ništetnosti ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju

Posljedice ništetnosti ugovora, uključujući ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, propisane su odredbama članka 323. Zakona o obveznim odnosima. U slučaju kada sud proglašio ugovor ništetnim, svaka ugovorna strana ima pravnu obvezu vratiti sve što je primila na temelju tog ništetnog ugovora. Ako povrat u prirodi nije moguć ili bi bio protivan naravi onoga što je ugovorom već ispunjeno, tada se duguje odgovarajuća naknada u novcu. Ta naknada se izračunava prema važećim cijenama u vreme donošenja sudske odluke, osim ako zakon ne propisuje drugačije.

Važno je napomenuti da ugovaratelj koji je kriv za sklapanje ništetnog ugovora snosi odgovornost prema svojem suugovaratelju za eventualnu štetu koju taj suugovaratelj pretrpi zbog ništetnosti ugovora, osim ako taj suugovaratelj nije znao za uzrok ništetnosti ili nije imao razloga znati za taj uzrok u skladu s okolnostima.

Stoga valja zaključiti da su pravne posljedice ništetnosti ugovora općenito, a samim tim i ugovora o doživotnom i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, povrat u prijašnje stanje (restitutio in integrum) i odgovornost za štetu.

²⁷Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 138.

Sudska praksa: ²⁸

Sentenca

Ukoliko je ugovor o dosmrtnom uzdržavanju sklopljen nekoliko dana prije smrti primateljice uzdržavanja kada zbog teškog zdravstvenog stanja ista fizički nije bila u stanju potpisati ugovor, iako je bila pismena, već je stavila otisak kažiprsta a tužena kao davateljica uzdržavanja je u vrijeme sklapanja ugovora mogla znati da je primateljica uzdržavanja smrtno bolesna, tada je takav ugovor protivan moralu društva, odnosno ništav.

Tekst

„Po mišljenju ovoga suda, sud prvog stupnja je pravilno zaključio da je predmetni ugovor nemoralan, a time i ništav u smislu odredbe čl. 103. tada važećeg ZOO-a, a to upravo iz razloga koji su i navedeni u obrazloženju prvostupajnske odluke. Naime, tužena je poduzela sve da se sporni Ugovor o dosmrtnom uzdržavanju što prije ovjeri, te je u tu svrhu dovela u K. javnu bilježnicu iz V., a nakon što joj je javna bilježnica u I. rekla da zbog zauzetosti ne može odmah izaći u bolnicu radi ovjere potpisa na predmetnom ugovoru. I svjedokinja B.Š., javni bilježnik, je izričito navela u svom iskazu da se je tuženoj žurilo, jer da je druga ugovorna strana loše. U takvoj situaciji, a pogotovo zbog činjenice da je pok. V.Š. bila u bolnici u V. od sredine kolovoza 2002. godine, tužena je mogla pričekati da bilježnica iz I. ima slobodan termin, pa da ovjeru izvrši bilježnik koji je i teritorijalno nadležan. S druge pak strane, pok. V.Š. je bila prebačena na odjel intenzivne njege kod dr. Z.M. 1. rujna 2002. godine, a sporna ovjera je izvršena već sljedećeg dana i to nakon što je javna bilježnica i sama tužena vidjela da je primateljica uzdržavanja bila priključena na monitor radi praćenja rada srca (istoj je srce radilo oslabljeno), odnosno na kisik, zbog činjenice da joj jedno plućno krilo više nije funkcioniralo, pa je ista otežano disala. U takvoj situaciji tužena je morala biti svjesna teškog zdravstvenog stanja pok. primateljice uzdržavanja, a toga je prema vještaku dr. B. B. mogla biti svjesna osoba koja je medicinski laik, pri čemu valja naglasiti da je primateljica uzdržavanja umrla svega 26 dana nakon sklapanja spornog Ugovora o dosmrtnom uzdržavanju. Nadalje, dr. Z.M. je tuženoj prije potpisa predmetnog ugovora izričito rekao da je pok. V.Š. u teškom zdravstvenom stanju, te da ista ima sumnjivo jedno plućno krilo. Upravo ta činjenica, koja se ponavlja u samoj žalbi, tuženoj je morala dodatno pobuditi svijest o tome da je primateljica uzdržavanja u teškom zdravstvenom stanju, te da bi sastavljanje

²⁸<https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE716B1093S07P2D20071105?=&ugovor+o+dosmrtnom+uzdr%C5%BEavanju> , 26.kolovoza 2023.

ugovora o tom stanju moglo biti shvaćeno kao iskorištavanje njezina teškog položaja. Da je stanje primateljice uzdržavanja bilo izuzetno teško govori i činjenica da je ista na ugovor stavila rukoznak, a ne svoj potpis, iako je bila pismena.“

Pravna podloga

Čl. 103. st. 1. i čl. 104. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, NN 53/91, 73/91, 119/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01

9. POBOJNOST UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

Razloge za pobojnost ugovora nalazimo u Zakonu o obveznom odnosima u članku 330. Taj članak navodi da je ugovor je pobojan ako ga je sklopila strana koja je ograničeno poslovno sposobna, kad je pri njegovu sklapanju bilo mana volje te kad je to određeno zakonom ili posebnim propisom.

Ugovori o dosmrtnom i doživotnom uzdržavanju mogu se pobijati ukoliko ih je sklopila ugovorna strana koja je ograničeno poslovno sposobna, odnosno u slučaju da u vezi s navedenim ugovorima postoje određene mane volje te u slučajevima kada je to propisano Zakonom o obveznim odnosima.

Poslovno ograničena strana može sklapati ugovore odnosno poduzimati samo one pravne radnje u skladu sa zakonom odnosno u skladu s odlukom suda o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti. Mane volje koje dovode do pobojnosti su prijetnja, zabluda i prijevara. Još jedan razlog zbog kojeg bi se mogla tražiti pobojnost ugovora jest pobijanje dužnikovih pravih radnji na štetu vjerovnika. Nedostaci koji su nastali u vezi s ugovorom mogu se ukloniti, ali o ugovornim stranama i njihovoj odluci ovisi hoće li se takav ugovor proglašiti ništetnim ili će proizvoditi učinke valjanog ugovora.²⁹

9.1. Pravo na pobijanje ugovora

Pravo na pobijanje ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju može se zahtijevati u prekluzivnom roku jedne godine od saznanja za razlog pobojnosti, to jest s prestankom prisile. Protekom tog roka ugovorna strana više nema pravo na pobijanje ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. To pravo svakako prestaje i protekom roka od tri godine od dana kada se sklopio ugovor.³⁰

9.2. Nužni dio

Bitna činjenica ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju jest ta da se ti ugovori zbog svoje naplativost ne mogu pobijati radi nužnog dijela te zbog toga ne ulaze u ostavinski dio nasljednog prava.³¹ Stoga se da zaključiti da postojanje ovih ugovora znatno utječe na sastav ostavine i da se ograničavaju prava nasljednika s obzirom na imovinu obuhvaćenu tim ugovorima.

²⁹<https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/pobijanje-ugovora-o-doivotnom-uzdrzavanju/> , 13.kolovoza 2023.

³⁰<https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/pobijanje-ugovora-o-doivotnom-uzdrzavanju/> , <https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/pobijanje-ugovora-o-dosmrtnom-uzdrzavanju/> , 13.kolovoza 2023.

³¹Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine 48/03, članak 5

10. PRILIKE I PREDNOSTI UGOVORA O DOŽIVOTNOM I UGOVORA O DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, imaju niz pozitivnih aspekata koji mogu biti privlačni ugovornim stranama. Budući da ta dva ugovora imaju zajednički predmet i obveze, njihove prednosti i prilike možemo skupa razmatrati. Iznimka je jedna stvar, a to je da je ugovor o doživotnom uzdržavanju sam po sebi „prednost“ jer nosi manju mogućnost zlouporabe s obzirom da je da je stjecanje stvari i prava odgođeno do trenutka smrti primatelja uzdržavanja kao što je već navedeno.

Neke ključne prednosti i razlozi zbog kojih je korisno sklopiti ove ugovore su navedeni ispod.

10.1. Financijska stabilnost za primatelja uzdržavanja

Ovi ugovori osiguravaju da primatelj uzdržavanja ima pokriveno temeljne troškove života. To najčešće uključuje plaćanje režija, osiguranje smještaja, hrane, zdravstvene skrbi i drugih neophodnih potreba te se na taj način primatelj uzdržavanja osjeća zaštićeno i sigurno³². To je osobito važno za starije osobe koje su napustile radnu aktivnost i nemaju drugih izvora prihoda.

10.2. Zaštita obiteljskih odnosa

Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju mogu pomoći u očuvanju obiteljskih odnosa. Umjesto da se oslanja na neformalne aranžmane ili očekivanja, formalizirani ugovori jasno definiraju obveze i prava svake strane, čime se smanjuje rizik od nesporazuma i konflikata.

10.3. Pravna sigurnost s obzirom na raskid ugovora

Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju pružaju pravnu sigurnost ugovornim stranama s obzirom da su zakonom definirane pretpostavke za raskid ugovora. Svi uvjeti, obveze i prava jasno su navedeni u pisanom dokumentu koji ima pravnu valjanost. To smanjuje mogućnost za interpretaciju ili promjene uvjeta bez obavijesti. Isto tako, u članku 583. Zakona o obveznim odnosima, definirane su pretpostavke za raskid ugovora koje nam govore u kojim slučajevima i koja strana može tražiti raskid ugovora. Navedeno je da se ugovor može sporazumno raskinuti, da raskid ugovora može tražiti bilo koja strana kojoj

³²Prilozi 3/2012 Hrvatske javnobilježničke komore, <https://www.hjk.hr/Portals/0/CasopisJB/Prilog%20uz%20br%2037.pdf>, 17.kolovoza 2023.

druga strana ne ispunjava ugovorene obveze te je također navedeno da bilo koja strana može tražiti raskid ugovora u slučaju da zajednički život postane nepodnošljiv.³³ Ugovor se može raskinuti i zbog izmijenjenih okolnosti (*clausula rebus sic stantibus*) koje su jednoj strani uvelike otežale ispunjenje obveze.³⁴ Primjerice, iznenadno osiromašenje davatelja uzdržavanja zbog kojeg on više ne može uzdržavati primatelja uzdržavanja.

Pretpostavke za raskid se odnose i na ugovore o doživotnom i na ugovore o dosmrtnom uzdržavanju.³⁵

Sudska praksa: ³⁶

Sentenca

Kada je ugovorena zajednica života između stranaka prestala unatrag dvije godine, te je između stranaka došlo do objektivne nemogućnosti izvršavanja ugovora o doživotnom uzdržavanju a provedeni dokazi ne upućuju na zaključak da je tužiteljica namjerno šikanoznim postupanjem stvorila uvjete za raskid rečenog ugovora, ostvarene su pretpostavke za raskid ugovora o doživotnom uzdržavanju i uz činjenicu da nepodnošljivost zajedničkog života postoji samo na strani tužiteljice.

Tekst

«Navedene i nesporne činjenice, po ocjeni ovog suda, nedvojbeno upućuju na zaključak da je između stranaka došlo do objektivne nemogućnosti izvršavanja, kako sadržaja ugovora o doživotnom uzdržavanju od strane tuženika, tako i nastavka daljnjeg zajedničkog života, čime je očigledno, u potpunosti izgubljena svrha i smisao ugovora o doživotnom uzdržavanju, zbog čega je pravilan zaključak prvostupanjskog suda, da zbog nepodnošljivosti daljnjeg zajedničkog života, makar ta nepodnošljivost postoji samo na strani tužiteljice, postoje pretpostavke za raskid navedenog ugovora u smislu odredbe čl. 125. st. 2. Zakona o nasljeđivanju (dalje: ZN). Tuženika valja upozoriti da su i tužiteljica i tuženik osobe u poodmakloj životnoj dobi (preko 70 godina starosti), da je tuženik vrlo narušenog zdravstvenog stanja, zbog čega je opravdano zaključiti da su i tužiteljica i tuženik osobe kojima je potrebna ili će im biti potrebna skrb i briga drugih osoba, pa nemogućnost ispunjenja preuzetih obveza od strane tuženika, obzirom na njegovu poodmaklu životnu dob, očigledno ima takovo značenje koje je dovelo do ozbiljne poremećenosti odnosa između tužiteljice i tuženika, pri čemu je od nebitnog značaja eventualna činjenica da je osjećaj poremećenosti odnosa nastao isključivo subjektivno na strani tužiteljice. Kako je nesporno da je zajednica života između stranaka prestala unatrag dvije godine, kako provedeni dokazi ne upućuju na zaključak da je tužiteljica namjerno šikanoznim postupanjem stvorila uvjete za raskid ugovora o doživotnom uzdržavanju, to, i uz činjenicu da je poremećenost odnosa do nepodnošljivosti zajedničkog života eventualno nastupila isključivo na strani tužiteljice,

³³Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 126/21, članak 583.

³⁴ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 126/21, članak 584.

³⁵ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 126/21, članak 589.

³⁶ <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE716B1808S04P2D20041018>

pravilno prvostupanjski sud zaključuje da tužiteljici pripada pravo na raskid ugovora o doživotnom uzdržavanju sukladno odredbi čl. 125. st. 2. ZN-a.»

Pravna podloga

(Čl. 125. st. 2. Zakona o nasljeđivanju - «Narodne novine», br. 52/71, 47/78, 56/00)

Sudska praksa:³⁷

Sentenca

Da bi egzistirao opravdani razlog za raskid ugovora o dosmrtnom uzdržavanju zbog neizvršavanja ili djelomičnog neizvršavanja obveza jedne ugovorne strane, nije relevantno samo subjektivno nezadovoljstvo jedne ugovorne strane, već se mora raditi o objektivnom neispunjavanju preuzetih obveza krivnjom druge strane.

Tekst

„Ugovor o dosmrtnom uzdržavanju naplatni je pravni posao pa se na istoga primjenjuju i ostale odredbe ZOO-a o naplatnim pravnim poslovima. Takav ugovor je uvijek sam za sebe i aleatorni ugovor pa time ne dolazi u obzir primjena načela jednake vrijednosti uzajamnih davanja po takvom ugovoru.

Isto tako valja napomenuti da ugovor o dosmrtnom uzdržavanju može biti i mješoviti pravni posao kojim primatelj uzdržavanja dio imovine može dati na ime uzdržavanja, a dio imovine može i darovati, a upravo u tom smislu je o navedenom iskazivao i svjedok S.M. navodeći da je pok. D.M. bio tradicionalista, da je smatrao kako upravo sin treba biti njegov nasljednik, da je znao reći kako treba rasporediti svoju imovinu za života i o tome nešto napisati pa je njegovo mišljenje da je predmetni ugovor zaključen upravo i sa tim ciljem.

Kad se kod prednje navedenog uzme u obzir da su i do zaključenja spornog ugovora, kao i nakon toga, stranke živjele u istom stambenom objektu, doduše u različitim domaćinstvima, da kako to i proizlazi iz iskaza pojedinih svjedoka saslušanih tijekom prvostupanjskog postupka su odnosi između supruge tuženoga i tužiteljica bili duže vrijeme poremećeni, to iskazi svjedoka o onemogućavanju od strane tužiteljica izvršavanja tuženom njegove preuzete obveze nikako ne mogu biti kako to sud navodi bespredmetni i neprihvatljivi.

Naime, zbog neizvršavanja ili djelomičnog neizvršavanja obveza jedne ugovorne strane ne može druga strana tražiti raskid ugovora o dosmrtnom uzdržavanju ako je za takovo neizvršavanje, odnosno djelomično izvršavanje ona sama kriva, posebice ukoliko je davatelj uzdržavanja spreman svoju obvezu u cijelosti ispunjavati.

Isto tako ne može biti kako to u pobijanoj presudi prvostupanjski sud naglašava, relevantno samo subjektivno nezadovoljstvo jedne strane Ugovora o dosmrtnom uzdržavanju ispunjavanjem obveza druge strane već se mora raditi o objektivnom neispunjavanju preuzetih obveza upravo krivnjom te strane.

³⁷ <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE716B1148S10P2D20101116>

Iako ugovorne strane prijepornog Ugovora kako je napomenuto nisu živjele u zajedničkom domaćinstvu ni u zajedničkom stanu one su živjele u jednoj kući i u krugu jednog dvorišta, dakle, živjele su u zajednici u kojoj bi međusobni odnosi morali biti korektni da bi se obveze iz spornog Ugovora mogle u cijelosti izvršavati, pa ukoliko su osobe koje su živjele u zajedničkom domaćinstvu sa pok. D.M. samovoljno prouzročile poremećaj odnosa između ova dva domaćinstva i onemogućavale ispunjenje ugovornih obveza tuženom, kako bi time i stvorile pretpostavke za raskid ugovora to prednje rečeno ne može biti bespredmetno za ocjenu da li je tužba kojom se traži raskid predmetnog ugovora osnovana zbog toga što druga strana ne ispunjava svoje obveze u cijelosti kako se obvezala.

Pravna podloga

Zakon o obveznim odnosima "Narodne novine", br. 35/05.

10.4. Samostalnost primatelja uzdržavanja

Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju omogućavaju primatelju uzdržavanja da zadrži određeni stupanj samostalnosti i dostojanstva jer ne mora ovisiti o socijalnoj pomoći ili drugim oblicima državne podrške. Tako se primatelji uzdržavanja osjećaju sigurnije i spremnije suočiti se s izazovima koje donosi starija životna dob.

10.5. Planiranje budućnosti

Ovakvi ugovori omogućuju objema stranama da olakšano planiraju i osiguraju svoju budućnost obzirom na obostranu korist koja proizlazi iz ugovora. Primjerice, za davatelja uzdržavanja sigurnost za svoju budućnost i budućnost nasljednika zbog riješenog stambenog pitanja. Dok za primatelja uzdržavanja to može proizlaziti iz riješenog financijskog pitanja što umanjuje stres i poboljšava kvalitetu života.

10.6. Moralno zadovoljstvo

Davatelji uzdržavanja često osjećaju duboku moralnu dužnost prema starijim osobama, osobito ako su obitelj ili bliski prijatelji stoga ovi ugovori mogu stvoriti osjećaj ispunjenosti i odgovornosti, doprinoseći dubokom smislu pomoći i brige prema starijim osobama. Primatelj uzdržavanja pak može osjećati duboku zahvalnost prema ugovarateljima koji su spremni sklopiti ugovor o uzdržavanju. Ovakav čin pokazuje da se njihova vrijednost i prepoznaje i poštuje, čime se osjećaju važno i značajno. Također, mogućnost da primatelj uzdržavanja ostane u svom domu i primaskrb od osoba kojima je bliska omogućava da održe kvalitetne međusobne odnose, što ima pozitivan utjecaj na njihovu emocionalnu dobrobit. Ova moralna dimenzija pridonosi cjelokupnom društvenom i emocionalnom kontekstu ovih ugovora.

U konačnici, ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju mogu pružiti stabilnost, zaštitu i sigurnost obiteljima i pojedincima u starijoj dobi. Međutim, važno je pažljivo razmotriti sve aspekte ugovora i osigurati pravno savjetovanje kako bi se osigurala pravičnost i pravna valjanost ugovora.

10.7. Pridržaj prava stvarnog tereta

Ako je predmet ugovora o dosmrtnom uzdržavanju nekretnina, Zakon je u 587. članku Zakona o obveznim odnosima previdio da se u korist primatelja uzdržavanja može na njoj osnovati stvarni teret uzdržavanja.³⁸ Glavna svrha te odredbe je zapravo i zaštita primatelja uzdržavanja zato što obveza uzdržavanja ovisi o savjesti i poštenju davatelja uzdržavanja, pa nije rijetkost da je ova vrsta ugovora predmet zlorabe na štetu uzdržavanog.

Pridržaj ili priuzdržaj ima taj naziv jer otuđivatelj nekretnine (primatelj uzdržavanja) za sebe pridržava pravo na uzdržavanje ili neke druge periodičke činidbe, a rjeđe se u literaturi naziva i preživetak.³⁹

³⁸Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 126/21, članak 587.

³⁹ Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2014., str. 365.

11. NEPRILIKE I NEDOSTATCI UGOVORA O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

Unatoč potencijalno dobrim namjerama, sklapanje ovih ugovora može izazvati pravne i moralne dileme. Poglavlje koje slijedi bavi se analizom ovih nedostataka i neprilika, pružajući uvid u složenost izazova s kojima se suočavaju obje ugovorne strane, kao i društvo općenito.

Nedostaci i neprilike ovih ugovora proizlaze iz njihove inherentne prirode te iz šireg društvenog i emocionalnog konteksta u kojem se sklapaju. Oni mogu stvoriti konfliktne situacije, pravne nesigurnosti i moralne dileme, a ponekad čak i olakšati zlouporabu. Ovaj dio istraživanja fokusira se na identifikaciju ključnih problema koji se mogu pojaviti u kontekstu ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju.

11.1. Prinuda i manipulacija

Jedan od ozbiljnih nedostataka ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju je potencijalna izloženost starijih osoba, osobito onih koje su fizički ili emocionalno ranjive, različitim oblicima pritiska i manipulacije. Starije osobe, koje se često suočavaju s osjećajem ovisnosti i potrebe za skrbištvom, mogu biti lako ranjive pred pritiscima članova obitelji, prijatelja ili drugih osoba koje imaju interesa u sklapanju takvih ugovora. U nekim situacijama, te osobe mogu pokušati iskoristiti njihovu potrebu za skrbi kako bi ih nagovorile ili čak prisilile da potpišu ugovor koji je u korist tih osoba. Manipulacija može biti emocionalna, financijska ili čak prijetnja smanjenjem brige ili podrške ukoliko starija osoba ne pristane na takav ugovor. Ova vrsta manipulacije postavlja ozbiljna pitanja o slobodnoj volji i autonomiji starijih osoba prilikom donošenja odluka o svojoj budućnosti. Osim toga, starije osobe koje se suočavaju s takvim pritiscima i manipulacijom mogu osjećati strah od gubitka obiteljske podrške ili osjećaj krivnje ako odbiju sklopiti ugovor. To može dovesti do donošenja odluka koje nisu u skladu s njihovim stvarnim željama i potrebama.

11.1.1. Problematika domova za smještaj starijih i nemoćnih osoba

Sindikata umirovljenika hrvatske često upozorava na štetnost ugovora o dosmrtnom i doživotnom uzdržavanju. Konkretno, u članku objavljenom 12. listopada 2018. godine od strane Sindikata umirovljenika hrvatske, analizira se slučaj gospodina D.Š. koji je razmotrio mogućnost smještaja u privatnom domu umirovljenika zbog svojih zdravstvenih i financijskih poteškoća. Nakon sastanka s predstavnikom doma, dobio je ponudu koja mu se činila preskupom. Kako bi mu se omogućio smještaj uz više pristupačne uvjete, predložen mu je ugovor o dosmrtnom uzdržavanju. No, kad je došao trenutak potpisivanja ugovora, gospodin D.Š. je shvatio da su uvjeti u ugovoru bili drastično drugačiji od dogovorenih. Umjesto

smještaja u domu i dijeljenja imovine, ugovor je predviđao uknjižbu na njihovu kuću i grobnicu, uz dodatak odredbe kojom bi se odrekli prava na osporavanje ugovora. Gospodin D.Š. nije prihvatio takve uvjete i izbjegao je potencijalnu prijevaru. Dalje se istražuje upozorenje Sindikata umirovljenika o štetnosti ugovora o dosmrtnom uzdržavanju. U travnju su poslali inicijativu za promjene u zakonu kako bi se ukinulo dosmrtno uzdržavanje i strože kontroliralo doživotno uzdržavanje. Ministarstvo pravosuđa je informirano o ovom prijedlogu, no još uvijek nisu dobili odgovor. Također, istražuje se uloga socijalne inspekcije u ovom kontekstu. Zakonom je regulirano da domovi ne smiju sklopiti više od tri ugovora s korisnicima i da ne smiju potpisati ugovore o otuđenju ili opterećenju nekretnine korisnika. Međutim, provedba ovih odredbi je rijetka, što ukazuje na potrebu za boljom regulacijom i kontrolom. Dok se očekuje daljnji razvoj situacije u vezi sa zakonodavstvom i provedbom, starije osobe i dalje su izložene riziku manipulacije i kršenja prava putem ovakvih ugovora. Ovi slučajevi ukazuju na nužnost zaštite ranjivih skupina i nužnost jačanja regulacije kako bi se osiguralo poštivanje prava starijih osoba i spriječile moguće prijevare.⁴⁰

11.2. Nedovoljna informiranost starijih osoba

Nedostatak informacija može predstavljati ozbiljan problem u slučajevima ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, posebno za starije osobe koje nisu upoznate s pravnim aspektima ovih ugovora. Kada nisu dovoljno informirane o svojim pravima i obvezama prema ugovoru, starije osobe postaju ranjive na potencijalne zlouporabe, a rezultat toga može biti donošenje odluka koje nisu u njihovom najboljem interesu. U situacijama kada starije osobe nisu educirane o svojim pravima ugovaranja, moguće je da ne razumiju sve učinke ugovora koje potpisuju. To može uključivati nedovoljno razumijevanje financijskih aspekata, prava na imovinu koja se prenosi ili obveza koje će imati kao primatelji uzdržavanja. Ovo nepoznavanje pravnih detalja može rezultirati time da potpišu ugovor koji ih obvezuje na stvari koje nisu željele ili nisu bile svjesne. Osim toga, nedostatak informacija može rezultirati i time da starije osobe nisu svjesne svojih prava u slučaju kršenja ugovora ili nedostataka u ispunjavanju obećanih usluga. Ako nisu upoznate s postupcima za osporavanje ugovora ili obranu svojih prava, starije osobe mogu ostati nemoćne i osuđene na nepošteni ugovor ili nepotpunu skrb.

11.2.1. Istraživanje o informiranosti starijih osoba o ugovorima o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju provedeno u sklopu Ureda pučke pravobraniteljice

Ovim istraživanjem željelo se dobiti uvid u trenutno stanje informiranosti starijih osoba o ovim ugovorima te njihovu percepciju potrebe za dodatnom zaštitom i informiranjem. Cilj istraživanja bio je analizirati koliko starije osobe zapravo znaju o rizicima ugovora o dosmrtnom uzdržavanju te je to istraživanje javnog mnijenja imalo slučajan i reprezentativan uzorak. Tijekom istraživanja, sudionicima su postavljana pitanja koja su se ticala njihove

⁴⁰<https://www.suh.hr/naslovna/kad-skrb-postane-manipulacija/>, 16.kolovoza 2023.

informiranosti o ovim vrstama ugovora, kao i njihove percepcije o potrebama dodatnih zaštitnih mehanizama i informacija. Istraživanje je provedeno u Zagrebu 4. lipnja 2019. godine, a koristilo je uzorak od 500 osoba u dobi od 65 i više godina. Metoda istraživanja temeljila se na telefonskim intervjuima (CATI metoda), a trajanje svakog upitnika iznosilo je oko 10 minuta. Prema rezultatima istraživanja, više od dvije trećine sudionika je svjesno postojanja ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. No, iznenađujuće je da zabrinjavajući postotak od 59% sudionika nije bio u stanju razlikovati glavne karakteristike između ova dva tipa ugovora. U okviru te grupe, 13% sudionika je dalo pogrešan odgovor, 12% tvrdi da zna točan odgovor, ali ga nije željelo podijeliti, 7% prepoznaje postojanje razlike, ali nije uspjelo precizno definirati tu razliku, dok samo 8% zna točno u čemu se razlikuju ovi ugovori. Dodatno, zapaženo je da čak 85% sudionika nije bilo upoznato s zakonskim ograničenjima koja sprječavaju sklapanje ovih ugovora s osobama koje pružaju socijalne usluge, zaposlenicima socijalnih usluga ili članovima njihovih obitelji. Također, istraživanje je istraživalo pitanje jesu li se sudionici obratili nekome u vezi dodatnih informacijao svojim pravima iz ugovora o dosmrtnom uzdržavanju. Odgovori su pokazali da 63% ispitanika nije tražilo dodatne informacije, dok je 37% ispitanika to učinilo.

U okviru istraživanja, sudionici su također bili upitani o mehanizmu zaštite koji bi im pomogao u zaštiti prava kao primatelja dosmrtnog uzdržavanja. Velika većina, čak 63% ispitanika, smatra da bi najbolji mehanizam zaštite bio kontinuirana medijska kampanja koja bi informirala javnost o rizicima sklapanja ugovora o dosmrtnom uzdržavanju.

Rezultati provedenog istraživanja naglašavaju važnost edukacije i svijesti o pravnim aspektima ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. Nedostatak jasnoće u vezi s razlikom između ovih ugovora može ugroziti sposobnost starijih osoba da donesu informirane odluke, dok nepoznavanje zakonskih zabrana može stvoriti ranjivosti za potencijalne zlouporabe. Ovo istraživanje naglašava potrebu za poboljšanim informiranjem i educiranjem starijih osoba o pravnim aspektima ovih ugovora kako bi se osiguralo da su njihove odluke utemeljene na realnom razumijevanju situacije. Također, potiče se daljnje razmatranje mjera koje bi mogle povećati transparentnost i zaštitu prava starijih osoba u ovim vrstama ugovora.⁴¹

11.3. Spori sudski postupci kod raskida ugovora

Kada starije osobe pokrenu sudski spor vezan uz raskid ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, često se suočavaju s dugim sudskim procesom koji može potrajati godinama. Ova situacija može biti posebno teška za starije osobe zbog njihove poodmakle dobi. Nažalost, čest je slučaj da primatelji uzdržavanja umru prije nego što dočekaju presudu.

Jedan od razloga zašto ovi sporovi mogu dugo trajati su jer je pravosudni sustav opterećen velikim brojem predmeta, uključujući različite vrste sporova. To može rezultirati sporim

⁴¹<https://www.ombudsman.hr/hr/download/prezentacija/?wpdmdl=6000&refresh=62a35cbb616131654873275> , 17.kolovoza 2023.

tempom obrade predmeta i dugim čekanjem na suđenje. Isto tako, sudski postupci dulje traju zbog složenosti predmeta jer često uključuju složene pravne i činjenične elemente. Strane u postupku mogu iznositi različite argumente, a sudovi moraju pažljivo istražiti sve činjenice i pravne aspekte kako bi donijeli pravičnu odluku.

Još jedan od razloga sporih sudskih postupaka kod raskida ovih ugovora je što stranke imaju mogućnost žalbi i revizija. Naime, nakon prvostupanjske presude, strane u sporu imaju pravo na žalbu ili reviziju presude, što dodatno produljuje postupak.

Lošije zdravstveno stanje stranaka također pridonosi oduženju postupka kod raskida ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. Starije osobe često imaju zdravstvene probleme ili su fizički ograničene, što može otežati njihovu sudsku prisutnost i sudjelovanje u postupku. Također, financiranje odvjetnika i pravne pomoći može biti izazov za starije osobe, što može rezultirati odgodama ili prekidima u postupku.

Ponekad je teško prikupiti svjedoke ili dokaze koji potvrđuju tvrdnje u vezi s ugovorom o uzdržavanju stoga nedostatak svjedoka i dokaza može otežati dokazivanje slučaja.

S obzirom na ove izazove, važno je da se razmotre strategije za ubrzanje sudskih postupaka vezanih uz ugovore o uzdržavanju, posebno kada su starije i ranjive osobe uključene. To može uključivati moguće promjene u zakonodavstvu, prioritizaciju takvih sporova ili olakšavanje pristupa pravnoj pomoći za starije osobe.

11.4. Sklapanje ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju zbog isključenja zakonskih nasljednika iz nasljeđivanja

Sklapanje ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju s ciljem isključenja zakonskih nasljednika iz nasljeđivanja u praksi je česta situacija. Postavlja se pitanje jesu li ugovori sklopljeni samo s takvom pobudom pravno valjani.

Po tom pitanju razmotrit ćemo presudu Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 14. rujna 2021. godine koja se odnosi na ugovor o dosmrtnom uzdržavanju.⁴²

Presudom Općinskog suda u Splitu poslovni broj P-3457/16 od 13. lipnja 2017. utvrđeno je da je ugovor o dosmrtnom uzdržavanju, sklopljen između tužene S. D. kao davateljice uzdržavanja i pokojnog S. D. kao primatelja uzdržavanja, ništetan. Ovaj ugovor je bio označen kao ništetan zbog određenih nedopuštenih pobuda za njegovo sklapanje.

Međutim, presudom Županijskog suda u Splitu poslovni broj GŽ-2333/17-2 od 19. prosinca 2019., ova prvostupanjska presuda je preinačena, te je odbijen tužbeni zahtjev za utvrđenjem ništetnosti ugovora o dosmrtnom uzdržavanju. Drugostupanjski sud je zaključio da je ugovor pravno valjan.

Tužitelj je podnio reviziju, tvrdeći da je ugovor o dosmrtnom uzdržavanju ništetan jer je sklopljen samo kako bi se isključili zakonski nasljednici.

⁴²<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba80c67d4b&q=>, 18.kolovoza 2023.

Vrhovni sud Republike Hrvatske je prihvatio reviziju i preinačio presudu Županijskog suda u Splitu. Odlučeno je da je ugovor o dosmrtnom uzdržavanju ništetan jer je sklopljen s nedopuštenom pobudom - kako bi se isključili zakonski nasljednici. Ovo je u skladu s odredbom članka 327. st. 1. Zakona o obveznim odnosima (ZOO), koja omogućava da se na ništetnost ugovora pozove svaka zainteresirana osoba.

S obzirom na ništetnost ugovora, imovina obuhvaćena ugovorom o dosmrtnom uzdržavanju neće ući u ostavinsku masu za nasljeđivanje, što će utjecati na prava nasljednika.

Također, presuda nalaže tuženoj plaćanje troškova postupka tužitelju.

Prema tome, zaključujemo da je ništetan ugovor kada je pobuda ugovornih strana za sklapanje tog ugovora bila onemogućavanje ostalih zakonskih nasljednika na nasljeđivanje.

12. SWOT ANALIZA

Swot analizom ćemo prikazati kako ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju djeluju

SNAGE +

SLABOSTI –

na strane toga ugovornog odnosa.

<p>Financijska stabilnost za primatelja uzdržavanja</p> <p>Zaštita obiteljskih odnosa</p> <p>Samostalnost primatelja uzdržavanja</p> <p>Moralno zadovoljstvo za obje ugovorne strane</p>	<p>Česta emotivna i financijska manipulacija starijih i ranjivijih osoba</p> <p>Česti slučajevi zlouporabe u praksi</p> <p>Sklapanje ugovora o uzdržavanju zbog isključenja zakonskih nasljednika iz nasljeđivanja</p>
--	---

PRILIKE +	PRIJETNJE –
<p>Olakšano planiranje budućnosti za obje strane</p> <p>Pravna sigurnost s obzirom na zakonski definiran raskid ugovora i pridržaj prava stvarnog tereta</p>	<p>Slaba zakonska regulativa</p> <p>Spori sudski postupci kod raskida ugovora</p> <p>Nedovoljna informiranost starijih osoba</p>

13. KAKO SPRIJEČITI ZLOUPORABU OVIH INSTITUTA?

Javna rasprava "Kako zaštititi starije osobe od zlouporaba ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju?" održana je 13. listopada 2022. godine pod organizacijom pučke pravobraniteljice Republike Hrvatske, Tene Šimonović Einwalter. Rasprava je imala za cilj istražiti i razmotriti problematiku zloupotreba ugovora o uzdržavanju te pružiti konkretne prijedloge za unapređenje zakonodavnog okvira radi bolje zaštite starijih osoba od potencijalnih zloupotreba.

Raspravu je otvorila zamjenica pučke pravobraniteljice, Tatjana Vlašić, koja je predstavila zakonski okvir koji regulira ugovore o dosmrtnom i doživotnom uzdržavanju. Također je istaknula da su tijekom 2021. godine sklopljeni brojni takvi ugovori, s ukupno više od 7.500 ugovora, prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave.

Među sudionicima rasprave bili su i : Mirela Fučkar, ravnateljica Uprave za građansko, trgovačko i upravno pravo Ministarstva pravosuđa i uprave, Martina Dujmović, javna bilježnica iz Bjelovara i Nikša Raspopović, član Savjeta Hrvatske stranke umirovljenika.

Rasprava je pokrenula niz važnih pitanja i prijedloga kako unaprijediti zaštitu starijih osoba od potencijalnih zloupotreba ugovora o uzdržavanju kao što su: osnivanje registra ugovora o dosmrtnom i doživotnom, ograničenje broja ugovora koje jedna osoba može sklopiti, obvezno prethodno savjetovanje prije potpisivanja ugovora te ubrzanje sudskih postupaka za raskid ugovora o uzdržavanju u slučajevima kada se pojave problemi ili zloupotrebe.

Osim toga, rasprava se dotaknula pitanja treba li ugovore o dosmrtnom uzdržavanju zadržati u zakonodavstvu ili ih ukinuti zbog sumnjive korisnosti i rizika za starije osobe. Postojale su različite perspektive o ovom pitanju, ali odluka ostaje otvorena za daljnju raspravu kako bi se pronašla najbolja rješenja koja će osigurati zaštitu interesa starijih osoba u ovim ugovorima.

U okviru rasprave, istaknuto je i da starije osobe često nisu dovoljno informirane o svojim pravima i obvezama te da je važno educirati ih kako bi se smanjila ranjivost u ovim situacijama. Raspravljeno je i o potrebi uspostavljanja sustava nadzora nad izvršavanjem ugovora o uzdržavanju radi dodatne zaštite starijih osoba.

Sve ovo predstavlja korak naprijed u razumijevanju i rješavanju problema zloupotreba ugovora o uzdržavanju kako bi se osigurala bolja zaštita starijih osoba u Hrvatskoj.⁴³

⁴³<https://www.ombudsman.hr/hr/najava-kako-zastititi-starije-osobe-od-zlouporaba-ugovora-o-doivotnom-i-dosmrtnom-uzdrzavanju/>, 24. kolovoza 2023.

Na temelju ove rasprave, zaključuje se da je zaštita sugrađana, posebno starijih osoba, od potencijalnih zloupotreba ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju iznimno važna. Stoga, prijedlozi za zaštitu sugrađana od zloupotrebe su:

1. **Uspostavljanje registra ugovora:** Centralni registar ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju omogućava transparentnost i praćenje takvih ugovora. Ovaj mehanizam pomaže u otkrivanju eventualnih nepravilnosti i zloupotreba.
2. **Ograničenje broja ugovora:** Postavljanje ograničenja koliko ugovora o uzdržavanju jedna osoba može sklopiti može spriječiti davatelje uzdržavanja da preuzmu više obveza nego što mogu kvalitetno ispuniti. To štiti interese starijih osoba i osigurava da će im biti pružena odgovarajuća skrb.
3. **Obvezno savjetovanje:** Uvođenje obveznog prethodnog savjetovanja prije potpisivanja ugovora omogućava starijim osobama da bolje razumiju pravne posljedice takvih ugovora. Savjetovanje starijih osoba prije potpisivanja ugovora ključno je za smanjenje njihove ranjivosti.
4. **Brži sudski postupci:** Ubrzavanje sudskih postupaka za raskid ugovora o uzdržavanju u slučajevima problema ili zloupotreba osigurava bržu zaštitu interesa starijih osoba. To im omogućava da se suoče s problemima i rizicima u ugovorima učinkovito i pravovremeno.
5. **Edukacija i informiranje:** Kontinuirana edukacija starijih osoba o njihovim pravima i obvezama u vezi s ugovorima o uzdržavanju ključna je za zaštitu njihovih interesa. Primjerice putem kontinuiranih medijskih kampanja. U prethodno spomenutom istraživanju, sudionici su to naveli kao najbolji mehanizam zaštite. Informiranje o potencijalnim rizicima i posljedicama takvih ugovora pomaže im da donose informirane odluke.

14. ZAKLJUČAK

Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju predstavljaju kompleksne pravne instrumente koji pružaju financijsku sigurnost i skrb starijim osobama, ali isto tako nose određene rizike i izazove. Proučavanjem povijesnog razvoja, definicija, karakteristika, razlika, utjecaja smrti davatelja uzdržavanja te poreznih aspekata ovih ugovora, jasno je da su oni od velike važnosti u kontekstu brige za starije osobe i planiranja nasljedstva. Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju donose niz prednosti. Osiguravaju financijsku stabilnost primatelju uzdržavanja, pridonose zaštiti obiteljskih odnosa, pružaju pravnu sigurnost, omogućavaju planiranje budućnosti, donose moralno zadovoljstvo te doprinose samostalnosti primatelja uzdržavanja. Kako bi se maksimizirale prednosti ovih ugovora i minimizirali rizici, ključno je da strane ugovora, kao i njihovi pravni zastupnici, budu dobro informirani i pažljivo razmotre sve aspekte prije potpisivanja ugovora. Neprilike i nedostaci ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju obuhvaćaju potencijalnu prinudu i manipulaciju pri sklapanju ugovora, problematiku domova za starije osobe koji mogu iskoristiti ove ugovore, te nedovoljnu informiranost starijih osoba o svojim pravima. Istraživanje pokazuje potrebu za boljom informiranošću starijih osoba i zakonskim mjerama zaštite od zloupotreba. Sve ove neprilike naglašavaju važnost osiguranja transparentnosti i zaštite interesa starijih osoba u vezi s ovim ugovorima. Važno je raditi na edukaciji starijih osoba kako bi se spriječile zloupotrebe i osiguralo da njihova prava budu zaštićena. U konačnici, ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju mogu biti koristan alat za osiguravanje financijske stabilnosti i skrbi starijih osoba, ali treba ih koristiti s oprezom i uz pravno savjetovanje kako bi se izbjegle potencijalne zamke i osiguralo poštivanje zakona i prava svih uključenih strana. Važno je da se poradi na unapređenju zakonodavnog okvira kako bi se zaštitili sugrađani, posebno starije osobe, od potencijalnih zloupotreba i nepravilnosti u ugovorima o uzdržavanju. Tim postupcima bi se gradila sigurna sredina za sve građane i potaklo bi se odgovorno ponašanje u ovim vrstama pravnih poslova.

15. LITERATURA

- Klarić, P., Vedriš, M.: Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2014.
- Zakon o obveznim odnosima (pročišćeni tekst zakona NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22)
- Perkušić, Ante, Ivančić- Kačer, Blanka, „(Ne)dopušteni nasljednopravni ugovori ili ugovori nasljednog prava ili paranasljedni ugovori u hrvatskom pozitivnom pravu“, Pravni vjesnik 22(1-2), 2006
- Crnić, Jadranko, et.al., Ugovori o doživotnim i dosmrtnom uzdržavanju : komentar članaka 579.-589. Zakona o obveznim odnosima : (značenje, oblici, pravni učinci, propisi, sudska praksa, ogleđni primjeri ugovora i tužbi), Zagreb, Novi informator, 2008.
- Brkić-Gverieri, Mirta. Ugovor o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju (9.5.2022.), <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/50635>
- Prilozi 3/2012 Hrvatske javnobilježničke komore, <https://www.hjk.hr/Portals/0/CasopisJB/Prilog%20uz%20br%2037.pdf>
- Bošnjaković, Lidija; Radas, Neri, Pretpostavke za valjanost i raskid ugovora o doživotnom i ugovora o dosmrtnom uzdržavanju
- Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku, <https://klinika.pravos.unios.hr/?p=999>
- Zakon o porezu na promet nekretnina, Narodne novine, 106/18
- Sudska praksa, <https://www.iusinfo.hr/promocija/sudska-praksa>
- Pobijanje ugovora o doživotnom uzdržavanju, <https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/pobijanje-ugovora-o-dozivotnom-uzdrzavanju/>
- Pobijanje ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, <https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/pobijanje-ugovora-o-dosmrtnom-uzdrzavanju/>
- Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, 48/03
- Kad skrb postane manipulacija, <https://www.suh.hr/naslovna/kad-skrb-postane-manipulacija/>
- Koliko starije osobe znaju o rizicima ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, <https://www.ombudsman.hr/hr/download/prezentacija/?wpdmdl=6000&refresh=62a35cbb616131654873275>
- Kako zaštititi starije osobe od zlouporabe ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju , <https://www.ombudsman.hr/hr/najava-kako-zastititi-starije-osobe-od-zlouporaba-ugovora-o-dozivotnom-i-dosmrtnom-uzdrzavanju/>
- Sudska praksa, <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba80c67d4b&q=>

